

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Xenopol, Alexandru D.

DOMNIA LUI CUZA VODĂ/ A. D. Xenopol – București:

Paul Editions, 2023

ISBN: 978-630-6588-19-0

Redactare: *Nicoleta Monoran*

Corectură: *Lucia Gruescu*

Tehnoredactare: *Paul Editions*

Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Casa Presei Libere, nr. 1, Corp C, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

A. D. XENOPOL

DOMNIA LUI CUZA VODĂ

1859-1866

Paul Editions

spre a vedea cum să preîntâmpine primejdiile ce puteau să se nască din noua zvârcolire a poporului român, care dăduse și până atunci destul de lucru diplomaților europeni. Nu se poate încheia mai bine domnia lui Cuza-Vodă decât cu cuvintele rostite de Kogălniceanu pe mormântul domnitorului său că „nu greșelile, ci faptele lui Cuza-Vodă aduseseră a lui detronare”.

CUPRINS

CAPITOLUL I

Alexandru Ioan I domnul Principatelor Unite	5
I Personalitatea lui Alexandru Cuza	5
II Primul an de domnie al lui Alexandru Ioan I	17
III De la întâia până la a doua dizolvare	64
IV De la a doua dizolvare până la Unire	93

CAPITOLUL II

Alexandru Ioan I domnul constituțional al României	121
I De la Unire până la sesiunea ordinară din 1862	121
II De la sesiunea din 1862 până la al doilea minister Kogălniceanu	139
III Al doilea minister Kogălniceanu. Secularizarea	163
IV Secularizarea. Chestia juridică	195
V De la secularizare până la lovitura de stat	216

CAPITOLUL III

Cuza Vodă și lovitura de stat	238
I Lovitura de stat	238
II De la lovitura de stat până la deschiderea ultimei legislaturi	255
III De la răscoala din august până la abdicare	290

CAPITOLUL I

ALEXANDRU IOAN I
DOMNUL PRINCIPATELOR UNITE
1859-1866

I

PERSONALITATEA LUI ALEXANDRU CUZA

Familia Cuza. - Familia Cuza pare a fi originară din satul Cuza sau Cues în Lorena lângă râul Mosela, unde ea începe a fi pomenită în persoana unui reprezentat al ei foarte strălucit, învățatul cardinal *Nicolae Cuza* sau *Cuzanus*, născut la 1401 în acel sat și mort în 1464 în orașul Todi din Umbria. Între alte misiuni însemnate cu care a fost însărcinat cardinalul Cuza amintim acea din Constantinopole, unde fusese trimis spre a negocia unirea bisericii ortodoxe cu cea catolică. Deși călugăr catolic și deci fără moștenitori legiuți, s-ar putea ca să-l fi însoțit în Italia membri din familia lui, atrași aici de însemnata lui poziție. Ba s-ar putea chiar face presupunerea că vreun membru al familiei sale să-l fi urmat în Constantinopole, unde să fi rămas, constituind ramura orientală a acestei familii, stirpea din care se trag Cuzăștii moldoveni.

În orice caz familia Cuza se afla, în secolele următoare,

trăitoare în Italia și este la dânsa o tradiție care spune că originea ei s-ar trage din Austria, tradiție ce corespunde locului ei de baștină. Cei de pe urmă reprezentanți ai acestei familii în Italia au fost baronul Nicola Cuza și comandorul Salvator Cuza, ambii morți în decursul ultimelor decenii ale veacului trecut și cu moartea cărora familia Cuza s-a stins în Italia, în linia ei bărbătească.

Lăsând însă la o parte aceste simple presupuneri asupra originii familiei Cuza, presupuneri ce nu au nicio temelie istorică, să venim la Cuzăștii din Moldova. Cel dintâi boier cu numele de Cuza ce apare în documentele moldovenești este *Dumitru Cuza*, pomenit de documente în ranguri de boierie între anii 1677-1706. Așa în 1677 găsim pe comisul Dumitru Cuza dăruit cu satul Vlăiceni de către Antonie Roset. La 1696 întâlnim pe același Dumitru Cuza cu rangul de vel-stolnic însărcinat cu o cercetare. Între anii 1701-1708 găsim pe Dumitru Cuza înaintat la boeria de vel-spătar. Dumitru Cuza, care se însurase cu Safta, fiica lui Todirașcu Ion Sulger, avu de fii pe Miron, pe Teodor și pe Velișco Miron, din al cărui sânge se trage domnitorul Alexandru Cuza, fu căsătorit cu fata lui Neculai Costin cronicarul. Miron Cuza e amintit în documentele de la anii 1728 și 1729. Dumitru Cuza este ucis de M. Racoviță din bănuiala de amestec în mazilirea căpitanului Fănuț.

Din cei patru copii ai lui Miron Cuza, cel mai mare, Ioan sau *Ioniță Cuza*, este pomenit în documente din anii 1765 și 1768 ca stolnic. Acest Ioniță Cuza merse cu o delegație de alți boeri moldoveni la Focșani, la generalul rus Rumianzov spre a cere ca la tratatul ce era să se încheie în 1774 să se restituie domnia Moldovei pământurilor. Avu și el, ca și bunul său Dumitru, o soartă tragică. Anume, pe timpul lui Constantin Moruzi (1777-1782), turcii, în așteptarea unui nou război cu Rusia, din cauza neîndeplinirii condițiilor tratatului de Cuciuc-Cainargi, se purtau strașnic prin Moldova și luau măsurile cele mai pripite spre întărirea cetăților de la Nistru. Mulți soldați turci, dezertând din corpul ienicerilor, se răspândesc în Moldova ca tâlhari și generalii turci primesc ordinul ca să-și ia cvartirile de iarnă în această țară. Pe lângă acestea, se mai cere

gospodarului o contribuție de 135 de pungi, cu toate că plătise haraciul pe 4 ani înainte. Se înțelege cum într-o așa stare de lucruri, țara trebuia să fiarbă în greutate și netocmelile ce căzuseră asupra ei. Însuși domnul e nevoit să se jeluiească la Poartă contra neorânduieșilor comise de oștirile împărătești: „că el nu mai poate răspunde la nemăsuratele cereri ale capilor acelor oștiri și că locuitorii, călcați în toate chipurile de către miliții, nu găsesc o scăpare decât părăsind țara”. Mai mulți boieri, între care Manole Bogdan și spătarul Ioniță Cuza, părăsc pe Moruzi la Poartă că ar fi hain. Domnul stoarce prin chinuri de la Bogdan mărturii scrise; iar lui Bogdan și lui Cuza le taie capetele. S-ar părea nici că învinuirea de trădare nu este adevărată, căci un raport al lui St. Priest, ambasadorul francez din Constantinople, spune că: „dorința lui Const. Moruzi de a se face plăcut Porței și de a se pune la adăpost de soarta predecesorului său (Grigore Ghica) a împins pe domnul Moldovei a căuta crime la câțiva boieri”; iar firmanul sultanului către Moruzi îl laudă pentru pedeapsa ce a dat-o „hainilor boieri Manole Bogdan și spătarul Cuza”, adăugând că „s-a găsit între scrisorile lui Bogdan câteva cuprinzând multe spre facere de turburări; pentru care acești doi făcători de rele, Manole Bogdan și spătarul Cuza, au luat căzuta răsplată”.

Ioniță Cuza avu trei copii; din care doi rămân fără urmași bărbați, iar al treilea, *Neculai Cuza* căminarul, care fusese învățat la carte de dascălul Bălan de la Golia, este bunul domnitorului Moldovei. Neculai Cuza avu de copii pe Grigore, pe Gheorghe și pe Ioan Cuza. *Ioan Cuza* vornicul, căsătorit cu fata lui Cozadin, Sultana, avu de fii pe Dumitrache Cuza, mort de tânăr dintr-un accident de călărie, și pe *Alexandru Cuza*, viitorul domn al țărilor române unite.

Alexandru Cuza, înainte de domnie. - Alexandru Cuza s-a născut la Bârlad în 20 martie 1820, dintr-un tată român și o mamă greacă, născută și crescută în Constantinople, femeie ce, după spusele contemporanilor, era de o deosebită inteligență, dar care nu știa românește. Copilăria și-a făcut-o la moșia părintelui său, Bărboșii din județul Fălciu. El fu așezat, spre învățătură, întâi în pensionatul lui Cunin din Iași,

unde învățau deodată cu el: V. Alecsandri, Neculai, Ioan și Panaite Docan, Mateiu Milo, Nicu și Evghenie Alcaz, Alex. Mavrocordat și M. Kogălniceanu. După ce stătu aici până la 1831, fu trimis la Paris, spre a-și desăvârși cursurile liceale, până ce luă bacalaureatul în litere. După sfârșirea studiilor secundare, voi să învețe medicina; dar neputând suferi disecțiile, se dădu jurisprudenței, fără însă să fi obținut vreun titlu academic. El fu însă numit membru al societății economiștilor din Paris.

Nu mult după întoarcerea lui din străinătate, el se căsătorii cu Elena Rossetti, fiica postelnicului Iordache Rossetti și a Caterinei, fiica logofătului Dumitru Sturza; căsătoria fu celebrată la Solești, în jud. Vasluiului, în 30 aprilie 1844. El intră apoi ca șlen (membru) la judecătoria ținutului Covurlui. Dar în 1848, după revoluția din Paris, începând fierberea în tineretul Moldovei, Cuza luă parte la ea și în 24 martie aceluiași an el se afla în casele lui Mavrocordat din Iași, împreună cu acei ce unelteau mișcarea îndreptată contra lui Mihail Sturza. El fu prins împreună cu cei mai mulți dintre tovarășii lui de cugetare, legat cot la cot și dus la cazarmă, unde fu bătut și rănit la un picior, rană de care el a suferit mult timp. A doua zi fu pus în o butcă jidovească și trimis sub pază la Galați, împreună cu tovarășii lui: Manolache Costache Epureanu, Grigore Romalo, Vasile Canta, Dumitru Filipescu, Alecu Moruzi, Dumitru Răducanu Rossetti și alții. Ajunși la Galați, după ce fuseseră ținuți sub un regim foarte aspru la cazarmă, trebuiră să fie duși peste Dunăre, în surghiun la Măcin. Soția lui Cuza, ce alergase după el la Galați, cumpără prin mijlocirea consulului englez din Galați, Cuningham, pe marinarii greci, supuși englezi, care trebuiau să conducă bărcile peste Dunăre. Când erau pe fluviu, surghiuniții dând șampanie ofițerului ce-i conducea și soldaților, îi îmbătară și îi făcură să se strămute în alte bărci; iar marinarii cumpărați apucară, în loc de direcția Măcinului, acea a Brăilei, unde ajungând mai curând decât barca cu soldații, surghiuniții o rupseră de fugă în toate părțile. Cuza, care era rănit și nu putea merge așa de iute, fu prins din urmă de ofițerul care ajunsese și el cu barca la Brăila. Cuza i se jelui cât de neomenos se purtase cu el tovarășii săi care, știindu-l rănit, îl părăsiseră, și că spre a-și răzbuna împotriva

lor, el voiește să-i arate locul unde ei s-au ascuns. Ofițerul mulțumit, dădu brațul lui Cuza, spre a-i ușura mersul. Cuza îl duse la locuința consulatului englez, protectorul surghiuniților și, când intră pe ușă, scoase pălăria și mulțumi ofițerului pentru întovărășire. Acesta, văzând atunci bandiera englezească, înțelese că a fost păcălit. De la Brăila, după ce stătu câțva timp adăpostit în casa consulului englez, plecă cu vaporul la Pesta și de acolo veni împreună cu tovarășii săi la Cernăuți, de unde Manolache Costache umbla să întrunească o legiune de oameni de strânsură, cu care să intre în Moldova. Cuza însă îi spunea să nu aibă încredere în asemenea oameni; și într-adevăr, într-o zi, acei indivizi dispărură, după ce prădară bine pe tinerii moldoveni.

Ivindu-se holera la Cernăuți, Cuza se duse la Viena. Pe atunci în Moldova venise, rânduit din partea Porții, Talaat Efendi, ca să cerceteze pricina dintre țară și domn. Deși holera bântuia în toată furia ei, Ioniță Cuza, tatăl lui Alexandru, celui chinuit din cauza principelui, veni la Iași spre a-și depune pâra contra domnului, înfruntând molima; dar este prins de ea și, întorcându-se la moșie bolnav, își dă duhul în mâinile soției sale.

La Viena, Cuza împreună cu N. Pisoschi și cu Dumitru Rossetti, cumnatul lui, asistară fără voie, fiind surprinși, la lupta între armata ce refuza să meargă contra ungarilor, și care era sprijinită de studenți, și regimamentele credincioase împăratului. De la Viena Cuza se duse la Paris, apoi la Constantinopole, de unde se întoarse în țară cu Grigore Ghica Vodă ce fusese rânduit domn în Moldova, în 1849.

Grigore Ghica numi pe Alexandru Cuza director al ministerului de interne, apoi pârălăb la Galați, unde Cuza avu durerea de a saluta pe Grigore Ghica, când la 1856 părăsește țara. Strălucita serbare ce organizează în onoarea lui nu era dată atât aceluia ce-l pusese în dregătorie, cât reprezentantului ideii unirii care și în sufletul lui Cuza aprinsese mântuitoarea ei flacăra. Cuza păstrează dregătoria de pârălăb în timpul caimacamului Teodor Balș și până la acea a lui Vogoride, când dă răsunătoarea lui demisie care atrage luarea aminte a țării asupra persoanei sale, ce îndrăznește să înfrunte așa de fațăș

temută autoritate din țară ce se sprijinea pe înfricoșata putere a Turciei și a Austriei.

Cu toate că Vogoride caimacamul căutase să câștige pe Cuza în partea lui, numindu-l, în timp ce era pârcălab la Galați, și adjutant al său, și înaintându-l în scurtul răstimp de 10 zile de la rangul de sublocotenent la acel de locotenent, apoi la căpitan și în sfârșit la maior, Cuza nu se uită la această curtenire a stăpânului țării, ci înfocat unionist cum era, el făcu o mai mare slujbă acestei tendințe, prin demisia lui, decât dacă de la început, declarându-se de partizan al ei, s-ar fi pierdut în mulțimea celor care protestau.

Demisia lui Cuza se întemeia pe următoarele motive: 1. că s-ar fi publicat listele electorale netrecându-se în ele persoane cu drepturi și punându-se în ele acele fără drepturi; 2. că se schimbasesc priveghetorii vrednici, înlocuindu-se cu oameni nedestoinici; 3. că în lipsa lui din Galați, s-a călcat casa unui cetățean, în puterea unui ofis neajuns la cunoștința lui, care ar fi fost totdeauna stavilă unor așa nedreptăți și nu unealta nerușinată a ocârmuirii; 4. că fuseseră respinși fără drept toți acei ce reclamau înscrierea în comitetele electorale și 5. că fusese înlăturat din alcătuirea comitetului și trimis în Basarabia tocmai în momentul când, după glăsuirea firmanului, trebuia să prezideze zisul comitet. „Toate aceste, urmează Cuza, fiind lovituri pe de-o parte îndreptățile pământenilor, iar pe de alta în înțălesul înaltului firman, bazat pe tratatul de la Paris și nevăzând nicio măsură luată spre a lor stavilare, din contra, acele de spăimântare predominând și sporind în tot ținutul Covurluiului, mă văd silit cu o vie părere de rău, în protiva dorinței ce am de a sluji patriei într-o vreme așa de gingașă, a vă cere demisionarea mea din funcția de pârcălab, fiind o tristă povară sub un asemenea sistem”.

Cuza trimite copia acestei demisii consulului francez Victor Place, rugându-l a o comunica comisiei din București, ca un nou document în sprijinul dreptelor reclamații ale țării contra actelor așa de arbitrar ale guvernului. Comitetul central unionist înțelege de îndată însemnătatea acestui act și-l împărtășește în copie tuturor comitetelor din județe, arătându-le „marea senzație ce a făcut demisia motivată a pârcălabului de

Galați și sprijinul însămnător ce l-a dat protestărei generale ce s-a trimis la București”. Victor Place transmite această demisie nu numai comisiei din București, ci și comitelui Walewsky, atrăgându-i luarea aminte asupra împrejurării că „prefectura Galaților este cea mai însămnată din Moldova și că domnul Alex. Cuza care o ocârmuia trecea cu drept cuvânt drept unul din dregătorii cei mai destoinici, cei mai cinstiți și mai energici ai țării. Prin averea sa, prin legăturile lui de familie, el ține un loc însemnat în opinia publică. Cunoștința personală ce am asupra caracterului său este pentru mine o garanție că abuzurile pe care le dă pe față au trebuit să întrecă orice margine, pentru a-l aduce la un demers atât de grav”.

O urmare a demisiei lui Cuza și a popularității ce i-a creat a fost că gălățenii, la a doua alegere a deputaților divanului ad-hoc, după casarea celor dintâi, îl aleseră ca deputat al lor.

În această adunare, Alexandru Cuza sprijini, în ședința din 29 octombrie, pe Manolache Costache când ceru desființarea privilegiilor, principiu ce fu primit cu aclamație de întregul divan. De altfel Cuza nu ia parte la nicio dezbatere din divan, nici măcar la chestiunea cea atât de furtunoasă a relațiilor dintre proprietari și țărani. El nu se credea orator și se abținea de a vorbi. Între numeroasele propuneri ce se făcuse pentru dezlegarea acestei însemnate chestiuni îl vedem votând pentru acea a împroprietăririi pe locurile întregi cultivate de țărani, propunere făcută de C. Negri și care cade, neîntrunind decât 16 voturi, precum tot atunci el votează contra socotinței majorității comitetului proprietarilor mari care admitea teoria țaranului chiriaș. Cu toate acestea Alex. Cuza votează și contra propunerii locuitorilor săteni care era prea agresivă și menită a turna ulei pe foc, în loc de a potoli pasiunile; propunere ce fusese combătută și de Kogălniceanu.

Rolul lui Alexandru Cuza în divanul ad-hoc și în chestia țărănească este îndestul de șters, cu toate că înclina către delegarea liberală a acestei daraveli.

Împrejurarea că el nu s-a afirmat prea pe față de partizan al țaranilor explică cum de fu primită candidatura lui la domnie de toți membrii partidei naționale, care, dacă erau într-un gând

în ceea ce privea unirea, erau departe de a se întâlni în aceleași păreri în privirea dezlegării chestiunii agrare.

Sub cămăcămia de trei, Cuza este înaintat la rangul de colonel și este numit locotenent de hatman. El intră în adunarea din 1858, ca deputat al proprietarilor mici din județul Fălciu, de care adunare este ales domn în 5 ianuarie 1859.

Caracterul lui Alexandru Cuza. - Individualitățile au fără îndoială un rol în istorie, prin intervenirea personalității lor în daravelile omenesți și prin ciocnirea acestei a lor personalități cu acea a altora ce iau parte la desfășurarea împrejurărilor. Personalitatea sau caracterul unui om este produsul mai întâi al genezei sale fizice, în care joacă un mare rol ereditatea; apoi al împrejurărilor care au înconjurat a lui dezvoltare; cu alte cuvinte, al germenului și al mediului în sânul căruia a crescut. Acest din urmă agent, mediul, lucrează fără încetare asupra caracterului și-l schimbă neconștient, încât nu este potrivit a se considera caracterul unui om, ca element neschimbător, de la începutul chiar al arătării lui în câmpul istoriei. Totuși, de la o vârstă oarecare, unele apucături mai fundamentale rămân neschimbate și, mai ales, când rolul personalității nu a ținut mult timp, se poate socoti până la un punct ca statornice părțile mai de seamă ale caracterului ei - și fiindcă acest caracter ne explică o mare parte din faptele în care personalitatea va interveni, este bine ca în asemenea cazuri să se schițeze prin câteva trăsături generale felul de a fi al individualităților istorice. Cuza a domnit numai 7 ani, scurt răstimp din viața omenească, și când a fost ales era în vârstă de 39 ani, deci om format, în care se cristalizaseră acum însușirile cele mai de seamă ale caracterului său. Să le schițăm, întrucât ne învoiesc această lucrare amintirile contemporanilor.

Mai întâi ca fizic, Alexandru Cuza era „un bărbat de statură mijlocie, însă arătos, cu o înfățișare plăcută și ademenitoare. Manierele lui erau distinse, ceea ce nu puțin îi ajută în izbânzile sale diplomatice”. Când îl atingeai, niciodată nu-ți rămânea dator cu răspunsul. El era foarte sincer, și prieten adevărat; dar și către cine nu-i plăcea se arăta îndată, căci el nu știa să fățearască. El nu iubea pompa și arătările exterioare și făcea

foarte puțin caz de ovații și de sărbătoriri, pe care, cele mai de multe ori, le știa că sunt de comandă.

Era nelacom de bani, și cea mai bună dovadă despre aceasta este că, după cum spune Bolintineanu, el a fost unul din domnii ce au ieșit din domnie fără să fi făcut avere mare. El însă nici nu avea nevoi prea mari; nu iubea luxul; masa și traiul său erau cumpătate; avea însă mare plăcere pentru cai frumoși, cu toate că nu era bun călăreț. Într-un grad înalt era dezvoltat la el simțământul dreptății, pe care o recunoștea chiar și către dușmanii săi. Așa când apărea pe mitropolitul Meletie, care era să fie dat în judecată pentru că tăgăduise legitimitatea adunării din 1858; când ceru să se recunoască prințului Grigore M. Sturza însușirea de deputat în aceeași adunare; când anulează, în afacerea antreprizei șoselei din Galați, sechestrul pus pe averea lui Lascar Catargiu care, cu toate acestea, devenise unul dintre dușmanii lui cei mai roștiți.

Pe lângă dreptate, avea însă și o mare delicatețe de simțăminte. Asupra acestui punct domnul I. Zane spune că pe când Bolintineanu, fostul ministru și prieten al lui Cuza, stătea în casa părintelui dlui Zane, și era plin de datorii, pe lângă că și greu bolnav, Cuza știindu-l mândru, întrebuițase următorul mijloc pentru a-l face să primească un ajutor. Pusese pe un negustor să-i scrie că odată l-a înșelat cu o sumă de bani; dar că muștrându-l conștiința, i-o restituie.

Cuza era apoi foarte mândru și nu pleca ușor capul înaintea altuia. Încă din timpul părcălăbiei lui, pe când oștirile austriece ocupau Galațiul, soldații nemți obișnuiau a face multe necuviințe. Cuza ceru de mai multe ori de la comandantul trupelor din Galați să-și înfrâneze oamenii, la care i se răspundea tot cu glume. Într-o zi el trimise o companie de soldați români ca să prindă pe cei austrieci prin crâșme și alte locuri publice, îi legă cot la cot și-i aduse la cazarmă. Comandantul, pentru a nu păți și altă dată atare rușine, sau spre a nu fi nevoit a se opune cu puterea și a vărsa sânge, luă măsura de a pune pe soldații săi la rânduială. Această notă a caracterului lui Cuza va domina mai ales în politica lui exterioară. Cuza era un înfocat naționalist și patriot, precum o dovedește mai întâi răsunătoarea lui demisie, apoi ținuta sa mândră și vrednică față cu toate puterile, în tot

timpul domniei lui, ținta lui supremă fiind ridicarea politică a poporului său; după cum o dovedește și, după ieșirea lui din domnie, refuzul său de a reintra în țară cu ajutorul baionetelor străine, când Franța îi făcu această propunere. Față cu clasele țării, Cuza era un potrivnic al boierilor, un partizan declarat al poporului de jos și un luptător aprig și neobosit pentru egalitatea socială și pentru răsturnarea privilegiilor, și în această privință, omul cel mai potrivit pentru perioada de dezvoltare în care intra poporul român, și care trebuia să-l prefacă din starea de barbarie orientală în aceea occidentală, civilizată.

Dar acest caracter avea, ca toată făptura omenească, și umbre, pe lângă lumină. Era neros, zeflemist, lua toate lucrurile în ușor și prea nepăsător de soarta lui, de care însă era legată aceea a poporului pe care domnea. Cuza apoi, deși foarte inteligent, cuprinzând ușor lucrurile, nu prea iubea munca. Pe de altă parte îi plăcea mult a râde și a-și bate joc de aceia ce-l înconjurau mai de-aproape și ținea în seamă, prin o mare simpatie, pe aceia ce primeau glumele lui. Așa se făcu de el lăsa adeseori treburile pe mâinile oamenilor săi de încredere și de se constitui așa-numita lui camarilă: (Librecht, Docan, Pisoschi) tocmai în momentul când el își îndușmănișe într-un chip așa de grav mare parte din clasa conducătoare, prin lovitura de stat.

Conform cu aceste contraste în caracterul său, îi plăcea loviturile zdravene și neașteptate.

Aceste puține îndegetări psihologice să slujească spre a explica unele fapte, pentru a căror explicare numai elementele obiective nu ar fi îndestulătoare.

Acest om, astfel încheșat de fire din tainele eredității, era să se urce pe tronul țărilor române, în momentul cel mai critic al vieții lor, atunci când tratatul de la Paris, scoțându-le de sub jugul turcilor și al rușilor, sub care stătuse până atunci încuibate, le chema la o viață nouă, atribuindu-le un rol în mersul politic al lumii orientale.

Nu e vorba, era să se împărțășească din această viață, deocamdată, numai o mică frântură din corpul poporului român, clasa mai înaltă a societății, și unde și unde, câte un element ce pătrundea din straturile inferioare către regiunile cele mai

de sus. În clasa însă chemată la conducerea evenimentelor se făcuse încă de mai mult timp o rupere, o sfâșiere. O parte, cea mai numeroasă din această clasă, deși nu se dădea îndărăt în fața unui progres politic și cerea unirea împreună cu minoritatea, era departe de a fi călăuzită de aceleași idei și în privința progresului social, a lepădării sincere și neprefăcute a privilegiilor și în îmbrățișarea principiilor egalității, proclamate și hotărâte de actul de naștere al poporului român - Convenția de la Paris.

Fondul cultural pe care se împlânta, ca un arbore străin, noua concepție a vieții de stat, decretată de areopagul european, era un straniu amestec de idei, de năzuințe și de interese din cele mai potrivnice, pentru a căror unificare, în sensul propășirii către o stare mai bună, era să înțeleșteze o luptă uriașă între elementele trecutului și acele ale viitorului. Era ușor de decretat pe hârtie transformarea unui popor; de a înlocui, în articole, privilegiile cu egalitatea, fărădelegile cu libertatea, neștiința cu lumina, barbaria cu civilizația; dar era greu, cumplit de greu, de a face să pătrundă aceste principii în viața reală, și să prefacă însăși formele ei, învechite și ruginite, în forme noi frumoase și strălucitoare.

De la 1821, până la urcarea lui Cuza în scaun, se petrecuseră desigur adânci schimbări în societatea românească; dar aceste schimbări atinseseră numai formele vieții culturale și naționale. Se luminase întrucâtva mintea; se ridicase conștiința română; se implantase în inima unui număr de oameni dorințe și aspirații vagi după un ideal național, întrevăzut însă numai în neguri și zugrăvit mai mult ca întruparea unui vis politic. Reforme sociale nu se făcuseră aproape deloc, sau acele ce se încercaseră întorseseră dezvoltarea, în loc de a o duce înainte. În privirea socială, poporul român se află mai rău decât toate celelalte popoare din Europa. Privilegiile și neegalitatea se înfățișau încă în toată goliciunea lor și toate încercările de a le răsturna nu făcuse decât a le întări încă mai mult pe capul masei poporului.

Tocmai aici stătea greul problemei. Convenția de la Paris ataca grava chestiune a transformării sociale a poporului român. Ea nu învoia deplina realizare a dorinței politice -

unirea -, dar legiferase în chip lămurit desființarea privilegiilor, a boieriei, a monopolurilor și breslelor și ceruse îmbunătățirea sortii clasei celei mai numeroase a poporului. Convenția de la Paris, care trebuia aplicată de la 1859 înainte, cerea deci o transformare radicală a stării sociale a poporului român, adică o prefacere și răsturnare de-a totului tot a rețelei de interese pe care se întemeiase până acum a ei clădire.

Lupta mai domoală petrecută cu transformarea ideilor era să se ascută și să se încontreze, de îndată ce tărâmul ei se cobora din lumea cugetării în cea a faptelor reale.

La această luptă crâncenă și îndărătnică, dată de noua concepție civilizată a vieții de stat contra formațiilor unui întunecat trecut, era să prezideze domnia lui Cuza, și conducătorul de căpetenie al falangei răsturnătoare era să fie tocmai - prin caracterul lui - noul domnitor al țărilor române.

II

PRIMUL AN DE DOMNIE AL LUI ALEXANDRU IOANI

Ministerele Vasile Sturza și I. Filipescu. - Domnitorul, deocamdată numai al Moldovei, păși, îndată după alegere, la alcătuirea unui minister. Se zvoni întâi că el era să fie compus, sub președinția lui Anastasie Panu, din C. Hurmuzache, A. Cantacuzino, Leon Sturza, Leon Ghica și generalul Milicescu; dar această întocmire nu izbuti, și ministerul se constitui sub celălalt fost caimacam naționalist V. Sturza ca președinte, din Manolache Costache Epureanu, V. Alecsandri, C. Rolla, D. Miculescu și generalul Milicescu. Se spunea că domnitorul nu ar fi izbutit în prima lui încercare fiindcă „Panu ar fi refuzat a primi însărcinarea din pricină că domnitorul nu voia să îmbrățișeze părerea lui Panu de a pleca îndată cu *guvern și armată* spre București; că exploatarea situațiilor politice spunea lui Vodă Cuza: ce-i în mână nu-i minciună; domnia Moldovei o ai; să nu o pierzi în apele Buzăului. Cuza înlăturând programul de acțiune al lui Panu, organizat până în cele mai mici amănunte, Panu refuză de a forma primul cabinet al noii domnii”. Tot pe atunci se făcuse domnitorului aproape aceeași propunere de către principele Grigore Sturza, după cum se vede aceasta din scrisoarea lui, publicată în *Steaua Dunării*, prin care îi făgăduiește sprijinul său ca să fie ales și în Muntenia. Dacă domnitorul refuză ambele propuneri, el o făcu mai întâi din cauza poveței lui V. Alecsandri, care îl oprise, din îndemnul lui Napoleon al III-lea, nu cumva să îndrăznească a mai face vreun pas în afară de Convenție. Apoi era prea firesc lucru a cugeta că partizanii foștilor domni, caimacamii din Muntenia,

din care unul se aștepta chiar să fie ales el, nu ar fi lăsat așa fără nicio împotrivire încălcarea Munteniei cu armele, din partea Moldovei, și că trebuia numaidecât să se verse sânge, ceea ce ar fi putut aduce o intervenire armată chiar din partea Turciei singură, deoarece ea nu putea fi îndatorată a respecta Convenția cea siluită de români. Domnul, prin mintea căruia au trebuit să treacă asemenea idei, nu putea să compromită, printr-un demers ca acela ce se spunea că i l-ar fi pretins Panu, nu numai unirea, dar existența chiar a țărilor române.

Rezultatul pe care Panu voia să-l aducă pe calea silniciei fu realizat prin puterea împrejurărilor, și Cuza fu ales domn și în Muntenia.

Îndată ce luă frânele ocârmuirii și ale acestei țări, domnul numi un minister alcătuit, sub președinția lui I. Filipescu din partidul boieresc, și care fu alcătuit din Barbu Catargiu, I. Cantacuzino, Gr. Filipescu, și generalul Vlădoianu din același partid, către care se adăugau N. Golescu (min. de interne) și D. Brătianu (de externe), din partidul progresist, ba chiar dintre cei mai înfocați oameni ai săi ce jucase un rol în revoluția din 1848. În Moldova, ministerul număra exclusiv numai oameni din partidul progresist. Dacă domnul procedase altfel în Țara Românească și alcătuisese un minister de fuziune din ambele partide, el făcu aceasta fiindcă într-o țară nouă nu voia să se dea drept reprezentantul numai al uneia din cele două partide, și tindea să păstreze o poziție neutră acum, chiar la început.

Cea dintâi măsură a noului domn fu de a cere de la țările lui câte un ajutor bănesc, și anume în Moldova o dare de 5.000.000 de lei, iar în Muntenia, care era mai mare, un împrumut de 8.000.000 ce trebuia să fie acoperit în țară. Această dintâi chemare a domnului întâlni în ambele adunări un fel de împotrivire, care, deși nu părea îndreptată contra capului statului, nu-l atinse mai puțin, pricinuind răsturnarea ambelor sale ministere.

În Moldova darea fu cerută de domnitor printr-un ofis al său din 30 ianuarie 1859, care motiva nevoia „pe starea cea rea în care s-ar afla casa statului și pe mijloacele trebuitoare pentru noua organizare”. Darea trebuia să fie impusă pe proprietatea funciară, spre a coborî în acest chip condiția foștilor

privilegiați către acea a țăranilor. Ministerul de finanțe Gr. Balș îndreptătea, prin cuvintele următoare, această dare nouă și până atunci neuzită în Moldova: „Dacă se face o împotrivire a se impune o dare pe proprietate, cu ce drept se urmează a se lua darea de la locuitorii țărani, când art. 46 din Convenție rostește egalitatea înaintea dărilor?”. La dezbaterea asupra acestui proiect se pun înainte motive naționale, nevoia de a se realiza unirea, de a se merge la Focșani, precum propusese Kogălniceanu în răspunsul la mesajul domnitorului, și mai mulți oratori declară că s-ar opune la această dare, dacă ar fi să se acopere cu ea deficitul. Principele Grigorie Sturza, care ia cel din urmă cuvântul, aprobă cererea ocârmuirii, „dacă este a se îndeplini cu ea votul din 24 ianuarie”. Darea deci păruse a fi votată în scopul de a sluji la apărarea țării, la îndeplinirea țințelor naționale, și nu pentru a intra în cheltuielile ordinare ale țării. În această cugetare păruse a se întâlni și dreapta, și stânga din adunarea Moldovei. Mai mulți însă din membrii dreptei, între alții Cazimir, voise să înlăture darea și să o înlocuiască cu un împrumut, până la așezarea noului sistem de impozite. La vot însă propunerea de împrumut căzu și în urma acestei respingeri, propunerea de dare, făcută de minister, trebui să întrunească unanimitatea voturilor, spre a nu da aparența unei împotriviri la cererea domnitorului, făcută în scopuri patriotice.

Se vede însă că majoritatea adunării se căi în curând de repeziciunea cu care lucrase, primind, fără nicio pregătire, o lovitură atât de puternică în starea sa de mai înainte. De aceea nu ne vom mira de împrejurările cărora dă naștere aceeași chestiune a dării, readusă pe tapet în adunare, abia o lună după unanima ei încuviințare.

Anume art. 37 din Convenție glăsuia că legile de interes particular fiecărei țări să fie supuse comisiei centrale, spre a se cerceta dacă nu cumva contravin organizării comune a Principatelor Unite. La epoca însă când se votă legea pentru ridicarea dării (30 ianuarie 1859), comisia centrală încă nu era înființată. Ocârmuirea însă, având mare nevoie de bani și voind să pună legea în lucrare, fără a aștepta constituirea zisei comisii, obținu de la domn decretul de sancționare și

promulgă legea în numărul 33 al *Monitorului*, din 24 februarie 1859. Pentru a acoperi însă lipsa cooperării comisiei centrale la întocmirea acestei legi, ea fiind publicată într-un text mult mai dezvoltat decât acel propus adunării și votat de ea, se prevedea în el un articol care spunea că „deocamdată legea se va executa provizoriu și că va fi supusă comisiei centrale, după a ei constituire (paragr. 14, art. II)”. Ne poate părea stranie această procedură de a se promulga o lege într-un alt text decât cel votat de adunare; dar viața parlamentară era abia la răsăritul ei, și nu trebuie să o muștrăm pentru o lipsă de cunoștință în mișcarea tuturor roților ei. Textul mai pe larg avea caracterul unui regulament cuprins în lege și se întâmplă uneori ca regulamentele nu numai să dezvolte, ci chiar să modifice înțelesul legilor.

Cu sau fără acel adaos, se năștea însă întrebarea dacă legea putuse fi sancționată și promulgată înainte de a trece prin comisia centrală? Legea fusese votată în scopul realizării unirii, prin întrunirea la Focșani a adunărilor țării surori, scop ce el însuși lovea în Convenția de la Paris. Prin urmare nu se cuvenea a se face mare caz de nerespectarea unei dispoziții din Convenție, când legea însăși era menită a călca acel act. Apoi ce înțeles avuse urgența și votarea pripită a legii, dacă era să se aștepte constituirea și funcționarea comisiei centrale, o zăbavă nedeterminată? În sfârșit nu era mai mult ca sigur că comisia centrală, organul unirii, ieșită din adunările ce votaseră în unanimitate această dorință - limanul de scăpare al poporului român -, prin îndoita alegere, nu putea să se opună la procurarea mijloacelor trebuitoare spre realizarea țintei mântuitoare și că ar fi încuviințat legea aplicată în mod provizoriu?

Cu toate că aceste argumente se înfățișau în chip firesc tuturor minților nepărtinitoare, găsim pe Ioan Cantacuzino formulând, într-o ședință din luna aprilie, o moțiune de blam contra ministerului care ar fi călcat Convenția, promulgând legea de dare înainte de a fi trecut prin comisia centrală. Acest motiv curat de formă nu putea fi cel adevărat și ziarele progresiste ale timpului susțin că „moțiunea de blam nu era decât o revocare din partea boierilor a dărei de 5.000.000 asupra proprietății, dare ce trebuia să tragă o dâră atât de

adâncă în starea clasei privilegiate; că acea moțiune era un mijloc de a lua cu o mână ceea ce dăduse cu cealaltă, și aceasta pe o cale legală, aceea a respectării constituției hărăzite țărilor române, prin Convenția de la Paris.

Moțiunea de blam este însă sprijinită de însuși partidul naționalist contra oamenilor săi, și Kogălniceanu, unul din fruntașii aceluia partid, pune umărul la răsturnarea lui Vasile Sturza, fostul caimacam naționalist, căruia cu puțin timp mai înainte tot el făcuse a se vota un act de recunoștință din partea adunării, că a bine meritat de patrie. Kogălniceanu atacă ministerul nu pe temeiul neconstituționalității legii de dare, ci pe acel că el nu dăduse dovezi de purtare într-adevăr națională; că nu luase nicio măsură pentru a asigura votul din 24 ianuarie, învinuindu-l că „ar fi trecut venitul acelei dări la cheltuielile ordinare ale statului”. Învinuirea era în orice caz prematură, întrucât nu se încasase din darea plănuită niciun singur ban. Nu e vorbă, la vot Kogălniceanu se abține: dar Panu, pe care l-am văzut mai sus sprijinind înscrierea principelui Gr. Sturza printre candidații la domnie, pe cât și alții din partidul stângii, votează moțiunea lui Cantacuzino, care moțiune primindu-se de adunare, ministerul Vasile Sturza își dă demisia în 8 martie 1859.

Vom avea prilejul de a întâlni mai adeseori asemenea împrieteniri de voturi între membrii partidelor opuse. Alături cu alte împrejurări, precum susținerea înscrierii principelui Grigore Sturza între deputați, apoi între candidații la domnie, apoi schimbarea de text în legea promulgată, ea ne va arăta că viața parlamentară era încă la răsăritul ei; că nu se întâlnea o cunoștință deplină a regulilor ei; iar pe de altă parte, că luptele de partid, cu toată natura arzătoare a chestiunilor pipăite, nu aveau încă acel caracter de înverșunare care nu mai caută nici dreptate, nici adevăr, nici formă, nici fond, ci numai interesul grupării sprijinite; că era încă loc pentru înălțarea minții deasupra interesului momentan, căutându-se numai la acel superior al ideilor atinse; că era încă o doză de idealism în începătornicele lupte parlamentare, pe care timpurile de mai târziu trebuiau să o înlocuiască desăvârșit cu precumpănirea intereselor de partid, dacă nu chiar individuale.

În Țara Românească, deși lucrurile luară o altă decurgere, se ajunse la același rezultat: răsturnarea ministerului. Adunarea din Țara Românească era compusă din mai multe elemente potrivnice noii stări de lucruri, decât adunarea moldovenească. Majoritatea vedea cu ochi foarte răi alăturarea cu partizanii ei devotați Ioan și Grigore Filipescu și Barbu Catargiu, naționaliști, și progresiști înfocați ca N. Golescu și D. Brătianu. Ofisiul domnesc din 21 februarie motiva nevoia împrumutului de 8.000.000 de lei vechi într-un chip cam deosebit de cum se făcuse pentru darea din Moldova; anume, pe lângă deficitul însemnat, încă și pe aceea că, în împrejurările de față, guvernul ar trebui să aibă la dispoziție mijloace spre a întâmpina neprevăzute cheltuieli. Se accentuau deci îndestul de limpede, chiar de la început, de către guvern, scopurile naționale care în Moldova nu răsăriseră decât din dezbaterile adunării.

Aceeași lipsă de unitate în vederile partizanilor se regăsește și în Țara Românească, deoarece la dezbaterile asupra urgenței, mai mulți dintre membrii drepte se rostesc în contra, cerând comunicarea proiectului, pe când principele Dim. Ghica, ce aparținea aceleiași grupări, se lupta pentru primirea urgenței. Când veni proiectul însuși la vot, se formulară trei propuneri: 1. Una de încuviințare fără nicio condiție. 2. Ca să se dea creditul, văzându-se explicațiile date de *majoritatea* ministerului. 3. Ca să se dea creditul, ca un semn de încredere în domnitor și de dragostea de care adunarea e pătrunsă pentru alesul ei; dar că întrebuițarea lui să se facă de alt minister, acel în ființă nebucurându-se de încrederea adunării. Întâia propunere pornea de la partidul stângii, unit cu câțiva din acei ai drepte; a doua și a treia - de la deosebite frânturi ale acestuia din urmă. Și aici deci se întâlnește aceeași dezbinare în păreri.

La vot trece propunerea întâi, însă bineînțeles numai cu majoritate, și anume cu 28 de glasuri pentru și 19 contra. Adunarea găsește de cuviință a explica domnitorului acele 19 bile negre, „acele 19 pete pe pagina cea mai frumoasă a istoriei de astăzi a nației noastre”, cum le numea principele Dim. Ghica. În dezbaterile asupra acestei adrese se lămurește însă și mai bine poziția ministerului față cu adunarea. Anume, principele Ghica susține că o asemenea adresă trebuie numaidecât trimisă,

„pentru ca domnitorul să cunoască neliniștea ce domnește în țară, când se văd la cârma administrației interioare acei oameni care la 1848 au prejudecat chestia proprietății ce în curând are să vină în dezbaterile adunării; oameni ce nu mai pot avea un vot liber, fiind legați prin antecedentele lor”. Principele Ghica deci țintea oamenii din '48 în vorbele sale. D. Brătianu mai era apoi învinuit de dezlănțuirea prea mare a necuviințelor presei.

În propunerea pentru adresa explicativă a celor 19 bile negre, formulată de Gh. Lens, se spunea între altele, pe față, că „politica dinlăuntru a ministerului a împiedecat singură votul unanim al adunării”.

Chestiunea se complică din pricina crizei comerciale și agricole foarte ascuțită, care îngreunează mult situația. Cei mai mulți negustori erau în ajunul de a înceta plățile. Partidul drepte se folosi de această împrejurare spre a atribui primejdia economică noii stări de lucruri și nesiguranței pricinuite prin schimbarea stării obștești care ar fi adus retragerea creditului din partea piețelor străine și îngreunarea tuturor operațiunilor. Mai ales se accentua împrejurarea că oamenii noi susțineau în toate părțile că Regulamentul Organic s-ar fi desființat, și această părere trebuia să aducă anarhia, în lipsa unei legi de ocârmuire. Lucru straniu, teza aceasta care tindea tocmai a discredita spiritul de reforme îndrumat de Convenția de la Paris era sprijinită în adunare de *ministrul finanțelor* Barbu Catargiu, pe când membrii partidului național, deputații V. Boerescu, I. Brătianu și publicistul Winterhalter, își dădeau toate silințele spre a distruge această legendă, susținând, bunăoară Winterhalter, că criza ar fi datorată disproporției dintre import și export în 1858; iar Brătianu punând-o în seama taxei pe export care ar împiedica cumpărarea produselor țării în străinătate. El susținea că „criza este de natură curat economică; că ea s-ar fi putut întâmpla și sub regimurile cele mai statornice, și că împrejurările politice nu au contribuit în nimic, la a ei manifestare”. Martian o atribuia prea marii sporiri a câștigurilor moșiilor.

Pentru a se preîntâmpina nenorocirea ce amenința comerțul, se propune un împrumut de 200.000 de galbeni, cu care să se vină în ajutorul comercianților. Caracteristic pentru

lipsa încheșării partidelor și în chestiile economice, ca și în cele politice, este iarăși că și aici se reproduce o dezbinare a voturilor. Pe când doi naționaliști, I. Brătianu și N. Golescu, combat propunerea, alt naționalist, V. Boerescu, o sprijină, alături cu ministrul care o făcuse, Barbu Catargiu.

Argumentele aduse de Catargiu întru susținerea propunerii lui de a se veni în ajutorul comerțului, zdruncinat prin nesiguranța lucrurilor, părere ce corespundea așa de bine cu simțămintele ascunse ale majorității, arată într-un chip învederat, alături cu propunerea formulată de Lenș, că această majoritate nu voia să scape de întreg ministerul care înota în apele ei, ci numai de acei doi miniștri naționaliști care fusese introduși de domnitor în ministerul provizoriu al Țării Românești, în momentul când luase frânele ocârmuirii.

Dar pentru a-și ajunge ținta, majoritatea trebuia să răstoarne întregul minister, și propunerea lui Lenș pentru adresa explicativă trecând, ministerul își dă demisia în 27 martie 1859.

Iată unde ieșise încercarea domnitorului de a împăca partidele muntene; de a juca rolul omului nepărtinitor, în țara străină ce-l alesese de cap al ei. Politica de fuziune încercată de Alexandru Ioan I în Muntenia fusese o zadarnică silință. *Românul* analizează astfel această politică: „Ministerul este compus din două elemente extreme, ca și camera: de o parte dl Barbu Catargiu și cu ai săi; de alta dl N. Golescu și cu ai săi. Ce fuziune se poate încăpea între Golescu și Cartagiu? Ce înfrățire de idei, ce unitate de acțiune poate rezulta din deliberațiile unui minister compus din elemente așa de eterogene? Ministerul de fuziune n-a putut produce decât o administrațiune de fuziune. Ministerul dinlăuntru a numit ca prefecți oameni tineri, luați dintre acei ai partidului național. Aceste numiri nu au putut însă decât displăcea colegului său de la finanțe, care au numit îndată sameșii sau secretarii de la județe din legiunea reacționarilor celor mai declarați. Așadar, și în administrație, dualismu, antagonismu, lupte și prin urmare lipsă de unitate, paralizie și inerție. Unul zice *ceala*; cealalt zice *boisa*; așa în cameră, așa în minister, așa în administrație”. Ziarul *Dâmbovița* ce se afla sub redacția lui Dimitrie Bolintineanu,

comentând votul de blam dat ministerului Filipescu-Golescu, pentru a putea înlătura oamenii de la 1848, ia aminte că „cele ce s-au cerut la 1848, prin proclamație, s-au acordat în anul 1858 de șapte mari puteri. Acum vine întrebarea: primim, ori nu Convenția? Dacă primim ideile, nu putem să îmbrâncim persoanele. Astăzi acele principii sunt legale; nu videm pentru ce persoanele nu ar fi legale. Când îmbrâncim persoanele de la 1848, nu facem decât să îmbrâncim ideile din Convenție”.

Ministerul moldovenesc căzuse din pricină că îndrăznise să propună o dare pe proprietatea funciară, susținând că altfel cu ce drept s-ar lua dări de la țărani? Iar ministerul din Muntenia - fiindcă (ministrul său de interne) ar fi încurajat revolte țărănești în scopul de a face să izbândească ideile din 1848 asupra chestiunii rurale. Ambele ministere, lăsând la o parte amănuntele, căzuseră *fiindcă, în totul sau în parte, se arătase favorabile elementului țărănesc*. Și că aceasta era cauza mai adâncă a dezbinării partidelor ne-o spune chiar un membru al dreptei, când într-o broșură din 1866, reflectând asupra stării de mai înainte, arată, că „termenii de partid liberal și de partid național erau un abuz de limbajiu. Chestia rurală provocase desbinarea în adunare”.

Era prea firească această ținută a adunărilor față cu reformele impuse de Convenție și cerute de partidul național. Căci din cine se alcătuiau aceste adunări? Acea din Moldova era rostirea voinței a 1.724 de alegători, din aproape 2.000.000 de suflete, care alegători reprezentau numai clasa avută a societății; cea din Țara Românească era trimisă numai de 2.072 de alegători, din 2.500.000 de suflete. Bineînțeles că deputații erau și ei numai reprezentanți ai marii proprietăți. Este de luat aminte că Convenția de la Paris era încă mai restrânsă în fixarea dreptului de vot decât Regulamentul Organic. Neputând lua cenzul ca o condiție de drept electoral, deoarece boierii nu plăteau dări, trebuise să ia de normă venitul, pe când Regulamentul Organic, primind și pe acei cu pitace de boierie, întindea dreptul de vot și la cei fără avere și fără venit. *Tribuna* caracterizează astfel procederea europeană: „Convenția pe de o parte șterge privilegiul, iar pe de alta însărcinează pe privilegiați cu facerea nouelor legi de egalitate”. Totuși este o exagerare, în sprijinirea

ziarelor timpului că „nefiind reprezentată în adunări decât o singură clasă, nu ar fi în ele o luptă de principii, ci numai una de persoane”. Era și o luptă de principii; căci, deși adunările erau recrutate dintr-o singură clasă, această clasă era ea însăși împărțită, tocmai pe temeiul principiilor, în două tabere deosebite, vrăjmașe una alteia, și reprezentând, prin ideile ce susțineau, interesele a două clase deosebite, încât în realitate adunările aveau același caracter, ca și când ar fi fost recrutate din aceste două clase însăși. Poporul de jos, deși nereprezentat direct, avea în sânul adunărilor o falangă de oameni, înfocați, convingși și elocvenți, care apărau cu atât mai bine interesele sale, cu cât o făceau numai din convingere ideală, și fără niciun interes personal, ba chiar împotriva acestuia. Bineînțeles, apărătorii principiilor noi, fiind excepția între boieri, ei erau în minoritate în adunare. *Românul* caracterizează astfel viața politică a aceluși timp: „în țară la noi, nu ar fi decât două partide: Trecutul și prezentul (sau mai bine zis viitorul); cel dintâi ar vrea să ne ducă înapoi la cele știute; celălalt vroește a merge fără preget și fără șovăire pe cărămiză națională și legal, conform Convenției din 19 august”. Și dacă este ceva exagerare în a se susține că partidul trecutului dorea reînțoarcerea lui, lucru ce tocmai devenise cu neputință prin Convenția de la Paris, cel puțin el voia să împiedice cât mai mult grăbirea reformelor și să le reducă la cât mai puțin se putea.

Ministerele lui Ioan Ghica și Const. Crețulescu. - Ministerul moldovenesc căzuse în ziua de 8 martie, iar acel muntenesc, în 27 al aceleiași luni. Ele fuseseră înlocuite, acel din Moldova prin Ioan Ghica, președinte; cu C. Hurmuzachi, Eug. Alcaz, Lud. Steege și D.A. Sturza; V. Alecsandri păstrând portofoliul externelor; acel din Muntenia prin Const. Crețulescu ca președinte, cu N. Crețulescu, Ioan Cantacuzino, Sc. Fălcoianu și C. Steriadi ad-interim la finanțe.

Lucru vrednic de însemnat pentru propășirea ideii unirii este faptul că domnitorul însărcinează pe un muntean cu alcătuirea ministerului moldovenesc. Cu toate că Ioan Ghica mai slujise în Moldova ca profesor la Academia Mihăileană în 1841 și că Regulamentul Organic prevedea, prin articolul 427,

că „românii se vor împărtași în Moldova de aceleași drepturi pe cât și moldovenii în Țara Românească”, pasul domnitorului nu era mai puțin însemnat, întrucât era făcut în scopul anumit de a restrânge legăturile de înfrățire.

Tot pe atunci, ivindu-se o vacanță în scaunul deputatului de Bacău, se pune la el candidatura tot a unui muntean, A. Goleșcu, care și este ales. Era cel întâi muntean ales într-o adunare moldovenească, și însemnătatea faptului se oglindea în cuvântările înflăcărâte, rostite în adunare pentru sărbătorirea lui. Mai târziu, Muntenia vrea să întoarcă politetea, propunând la Buzău candidatura lui Grigore Cuza, unchiul domnitorului, care însă nu poate primi, fiind bolnav.

Programul noului minister moldovenesc Ioan Ghica era conform cu proclamația domnească. El făgăduia, mai cu deosebire, „cea mai curândă înființare a reformelor, legiurilor și așezămintelor potrivite cu Convenția”.

Un mesaj al domnitorului cerând să se procedeze la constituirea comisiei centrale, adunarea alege, pe lângă alți doi membri, pe L. Catargiu și pe M. Kogălniceanu, cunoscuți tocmai ca polii opuși în toate ideile lor, și mai ales în dezlegarea chestiunii țărănești ce trebuia să vină în dezbaterile comisiei. De ce principiu fusese călăuzită adunarea când alesese persoane cu păreri așa de diametral opuse? Noi credem că de niciunul, oglindindu-se și aici lipsa aceea de unitate de acțiune în purtarea partidelor politice, pe care am avut prilejul a o însemna de mai multe ori până aici. Adunarea se închina de astă-dată înaintea meritului și a capacității, fără a se uita la urmările unei atari alegeri, pentru interesele ce apăra. Dar cum s-a spus, oamenii pe atunci uitau uneori că sunt apărătorii intereselor și se plecau înaintea ideilor.

Ministerul Ioan Ghica se ține de făgăduința dată de a îndruma reformele în sensul aplicării Convenției și procedează mai ales cu multă energie în apărarea în afară a drepturilor de autonomie recunoscute Moldovei prin acel act al puterilor.

Așa se desființează dispoziția lui Văgăreanu de a se aplica în Moldova convenția telegrafică încheiată de Turcia cu Austria și se restatornicește cea intervenită de-a dreptul între Moldova și Austria în 11 octombrie 1855. Agenții austrieci din Moldova